

ACADEMIA ROMÂNĂ

**BULETINUL
INSTITUTULUI DE FILOLOGIE ROMÂNĂ
„A. PHILIPPIDE”**

Anul IV, nr. 4

IAȘI

octombrie–decembrie 2003

CUPRINDE:

- Activitatea departamentelor
- Personalități, modele
- Lucrări publicate
- *In memoriam*
- Comunicări științifice
- *Varia*

PROIECTE DE CERCETARE

În trimestrul al IV-lea al anului 2003:

➤ La **Departamentul de lexicologie – lexicografie** s-au definitivat cca 1200 p. (standard) de articole *DLR*, tomul XIII (*Litera V* și *Literele W, X, Y*), Partea a 3-a, porțiunea a II-a (*voagnăr – yucca*), fiind expediate la București pentru lectura Comisiei de etimologii. Au fost executate următoarele operații: actualizarea informației lingvistice (acolo unde au apărut date noi) a 126 de pagini articole (finalizate cu mai mulți ani în urmă); computerizarea acestor pagini; colaționarea și corectura repetată a tuturor celor 1200 p.; corelații semantice și lexicografice. Din articolele *DLR, Litera L*, Partea 1 (*l – lherzolit*), s-au redactat 10 p. și s-au revizuit 50 p. (standard). Pentru volumul *DLR* care cuprinde *Litera E*, Partea 1 (*e – epuvantabil*) s-au revizuit, colaționat și corectat după computerizare cca 50 p.

➤ La **Departamentul de dialectologie** s-au continuat lucrările la tema *Noul Atlas lingvistic român, pe regiuni. Moldova și Bucovina*. Pentru vol. III de hărți și material necartografiat au fost redactate, în forma adaptată tehnoredactării asistate de calculator, 12 hărți; au fost redactate patru hărți interpretative; pentru vol. III, partea 1, de texte dialectale, s-a lucrat la selectarea informatorilor și a tematicii și au fost transcrise fonetic 20 de pagini texte (etno- și sociotexte orale); a fost încheiată documentarea privind secțiunea a doua a volumului, *Addenda (Graiiurile zonei investigate după*

înregistrări de la începutul secolului al XX-lea); pentru glosarul dialectal din sudul Moldovei s-au redactat șapte pagini articole (porțiunea T¹). În cursul anului 2003 s-a efectuat tehnoredactarea asistată de calculator a 75 de hărți și a 25 de texte material necartografiat. La tema *Bază de date pentru culegerea asistată de calculator. NALR. Moldova și Bucovina* s-a continuat completarea bazei cu programele privitoare la materialul necartografiat; au fost stocate informațiile la zi.

➤ Membrii **Departamentului de toponimie** au continuat documentarea arhivistică și lingvistică pentru dicționarul toponimic al bazinului hidrografic Neamț, prelucrarea lexicografică a materialului și redactarea (70 p.) dicționarelor pentru bazinele râurilor Bârlad și Trotuș.

➤ **Departamentul de istorie literară, etnografie și folclor** continuă activitatea la *Dicționarul general al literaturii române (DGLR)*, proiect fundamental al Academiei Române, și la *Arhiva de folclor a Moldovei și Bucovinei (AFMB)*, proiect prioritar. S-au redactat, pentru *DGLR*, cincizeci de noi articole monografice reprezentând completări la lista de articole pentru volumele de la literele *A – L*. În vederea ținerii la zi a *Bazei de date a DGLR* s-au parcurs periodicele științifice, culturale, literare, precum și cărțile (studii de istorie literară, critică literară, ediții etc.) apărute în perioada septembrie – noiembrie 2003. La *AFMB* s-au executat, în continuare, diverse operații de sistematizare a fondurilor și s-a lucrat la cele două monografii tematice, *Folclorul medical din Moldova și Zona Tecuciului. Monografie tematică*.

*

Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900 – operă de referință a lexicografiei literare

Convorbire realizată de Ofelia Ichim cu cercet. șt. pr. I, dr. Remus Zăstroiu, șeful Departamentului de Istorie Literară de la Institutul de Filologie Română „A. Philippide” din Iași.

– *Cum s-a ajuns la ideea redactării Dicționarului literaturii române de la origini până la 1900, apărut în anul 1979 la Editura Academiei Române?*

– Prin anii 1964–1965, viitorul Institut de Filologie Română „A. Philippide”, intitulat atunci Centrul de Lingvistică, Istorie Literară și Folclor, se afla într-o etapă de definire a propriei identități științifice. Exista, deja, în perimetrul lingvistic, o direcție de cercetare materializată în două proiecte: *Dicționarul limbii române* și studiul neologismelor. Se profila, de asemenea, un alt proiect, *Noul Atlas lingvistic român pe regiuni. Moldova și Bucovina*. Grupul de

cercetători din domeniul istoriei literare, condus de profesorii Al. Dima și N. I. Popa, era compus, în majoritate, din absolvenți de dată recentă ai Facultății de Filologie. Într-o fază inițială, acest grup a realizat o serie de studii privind critica literară din secolul al XIX-lea, pe baza unui bogat material provenit din cercetarea publicațiilor periodice, a fondurilor de arhivă ș. a. Odată cu valorificarea, prin publicare, a rezultatelor obținute, ne-am hotărât să abordăm, în continuare, un proiect de amploare, care să implice o activitate colectivă și care să conducă, în final, la elaborarea unei lucrări de tip fundamental. O întâmplare fericită a făcut ca tocmai atunci directorul Institutului, dr. N. A. Ursu, să avanseze ideea alcătuirii unui dicționar al literaturii române. Au urmat nenumărate discuții, care au antrenat întregul colectiv, pe baza cărora s-a hotărât, nu fără multe ezitări, să încercăm această aventură. A fost, poate, și un semn al destinului. Un destin, pe de o parte generos, pentru că ne-a dat prilejul să ne particularizăm în interiorul cercetării de istorie literară autohtonă, iar pe de altă parte copleșitor, și cine are experiența muncii lexicografice înțelege lesne ce vreau să spun.

– *Care au fost etapele de pregătire necesare în elaborarea acestui dicționar și cât timp a durat redactarea articolelor?*

– Într-o primă etapă s-au pregătit uneltele de lucru – codul de norme (ajutați, fiind, de colegul lexicograf Corneliu Moraru), bibliografia teoretică, lista, uriașă, a cărților și a publicațiilor periodice pe care trebuia să le parcurgem și să le fișăm – și s-a stabilit un colectiv de coordonare și revizie. S-a trecut, în continuare, la redactarea unui prospect, alcătuit din specimene care ilustrau toate tipurile de articole ce urmau să fie făcute (autor, opere, publicație eriodică, societate literară, specie folclorică). M-am ocupat de tipărirea, la o tipografie din București, a acestui prospect, care a fost trimis colegilor din țară. A urmat o consfătuire a istoricilor literari și a altor specialiști care au analizat propunerile noastre, în urma căreia am definitivat normele și structura tipurilor de articole. Concomitent, se începuse operațiunea de fișare, prin care s-au excerptat fișe de informație din, practic, totalitatea lucrărilor de critică și istorie literară, de istorie a culturii etc., din periodicele (culturale, literare, politice) apărute în secolul al XIX-lea și în primele decenii ale celui următor, precum și din publicațiile de specialitate. Pe baza informațiilor colectate s-a alcătuit o primă listă de articole (îmbunătățită în câteva rânduri) și, apoi, a început etapa cea mai importantă, aceea a redactării. Pe măsură ce articolele erau predate de redactori, colectivul de coordonare și revizie le analiza, în prezența fiecărui autor, și, în urma observațiilor făcute, textele se definitivau. Redactarea s-a încheiat la sfârșitul anului 1975, când manuscrisul a fost predat Editurii Academiei. Tipărirea a început în ianuarie 1978, după ce, în sfârșit, toate

comitetele și comițiile existente atunci au dat *bun de tipar*; cartea a fost gata și a fost difuzată în a doua parte a anului 1979.

– *Ce ecouri a avut în presa de specialitate editarea Dicționarului literaturii române de la origini până la 1900 ?*

– Așa cum se întâmplă la apariția cărților de acest gen, s-au înregistrat ecouri variate, mergând de la recenzia acră, chiar șicanatoare, căutând nod în papură, până la cronică elogioasă. Proporția ecourilor favorabile, însă, a predominat și, spre satisfacția noastră, apariția *Dicționarului* a fost salutăată de vocile cele mai autorizate ale istoriei literare și ale criticii din anii '80; li s-a alăturat Academia Română, care a decernat lucrării Premiul „Timotei Cipariu” pe anul 1979.

STUDII, ARTICOLE, RECENZII

♦ Vasile Arvinte: *Désignations des langues de la Romania du Sud-Est*, în volumul *Romanische Sprachgeschichte. Ein internationales Handbuch zur Geschichte der romanischen Sprachen*, 1. Teilband, Walter de Gruyter, Berlin, New York, 2003, p. 156–163.

♦ Șerban Axinte: *Da' tu ce știi despre Florin Lăzărescu, ursule panda?*, în „Timpul”, IV, 2003, nr. 11, p. 6; *Despre „istoriile” lui Bogdan Suceavă*, *ibidem*, nr. 12, p. 9.

♦ Silvia Ciubotaru: *Noaptea Sfântului Andrei*, în „Revista română”, IX, 2003, nr. 4, p. 17.

♦ Stelian Dumistrăcel: *Pretenții ale culturii*, în „Revista română”, IX, 2003, nr. 3, p. 7; *Podul de flori s-a... dărâmat?*, *ibidem*, nr. 4, p. 7; *Plagiatul – de la furtul de sclavi la furtul de idei*, în „Opinia studentească”, XXXII, 14–19 octombrie 2003, p. 13; *„Pentru ca în Moldova să se mai nască oameni care să nu rămână mereu sub vremuri”*, răspuns la ancheta *Modelul Coșeriu – mărturii, interviuri, anchete, recenzii*, în „Contrafort” (Chișinău), X, nr. 10–11/2003, p. 20–21.

♦ Victor Durnea, *O restituire incompletă: Proza lui Constantin Fântâneru*, în „Convorbiri literare”, CXXXVII, 2003, nr. 10, p. 77–79; *De vorbă cu prof. univ. Dr. Rudolf Windisch [și] prof. univ. dr. Klaus Bochmann*, în „Revista română”, IX, 2003, nr. 4, p. 5; *O figură din insectarul lui E. Lovinescu: George Cornea*, în „România literară”, XXXVI, 2003, nr. 49, p. 10–11.

♦ Florin Faifer: *Melancolie și surâs* (Val Gheorghiu), în „Convorbiri literare”, CXXXVII, 2003, nr. 10, p. 54–55; *Aventurierul* (M. Ticano-Rumano), *ibidem*, nr. 11, p. 67–69; *Samarineanul* (Zicu Araia), *ibidem*, nr. 12, p. 2; *Vânare de vânt*, în „Revista română”, IX, 2003, nr. 4, p. 7.

♦ Cristina Florescu: *Rusisme și obiectivitate culturală*, în „Timpul” IV, 2003, nr. 10, p. 21; *Regăsire prin ludic*, *ibidem*, nr. 12, p. 8; *Spațieri sufletești sau Pretutindenii aici (Dialog cu lingvistul Valeriu Rusu, Profesor la Universitatea Aix-en-Provence, Franța)*, în „Convorbiri literare”, CXXXVII, 2003, nr. 11, p. 14–16.

- ◆ Gabriela Haja: *Structuri dramatice în proza literară românească. Basmul și snoava*, în „Revista română”, IX, 2003, nr. 3, p. 8–9.
- ◆ Ofelia Ichim, Florin-Teodor Olariu, *Simpozionul internațional „Limba și literatura română în spațiul etnocultural dacoromânesc și în diaspora”*, în „Revista română”, IX, 2003, nr. 3, p. 4.
- ◆ Dan Mănuță: *Geografie literară* (I–II), în „Convorbiri literare”, CXXXVII, 2003, nr. 10, p. 45–47 și nr. 11, p. 45–47; *Soresciene, ibidem*, nr. 12, p. 48–50; *Cuvânt înainte* la Gheorghe Boris Lungu, *Marin Sorescu – Bibliografie*, p. 5–6.
- ◆ Florin-Teodor Olariu (în colaborare cu Vasile Apopei, Silviu Bejinariu, F. Rotaru), *Electronic Linguistic Atlases*, în volumul Hamid R. Arabia (ed.), *Proceedings of the International Conference on Information and Knowledge Engineering*, IKE’03, June 23–26, 2003, Las Vegas, Nevada, USA, volume 2, CSREA Press 2003, p. 628–633 (comunicare prezentată în cadrul conferinței internaționale „The 2003 International Multiconference in Computer Science and Computer Engineering”, Las Vegas, 23–26 iunie 2003).
- ◆ Amalia Voicu: *Cronica literară* la volume semnate de Elisabeta Bogățan, Ruxandra Niculescu, Mihai Merticaru, Ioana Dudnic și Ghennadi Ayghi, în „Poezia”, IX, 2003, nr. 4, p. 230–234.

CĂRȚI

- ◆ Lucia Berdan, *Cântecul popular epic eroic din Moldova*, Iași, Editura Alfa, 2003, 208 p.
- ◆ Gabriela Haja, *Structuri dramatice în folclorul românesc*, Iași, Editura Alfa, 2003, 180 p.
- ◆ Ofelia Ichim, *Între Eros, Solitudine și Brahms. Motive literare în proza lui Anton Holban*, Iași, Editura Alfa, 2003, 206 p.

COMUNICĂRI

- ȘEDINȚELE DE MIERCURI ale Institutului
- ◆ Ședința din 29 octombrie 2003:
 - ◆ Mircea Ciubotaru, în comunicarea *Interpretări toponimice: Promoroace, Ursoiul, Ursoaia, Osoiul*, subliniază faptul că cele trei toponime (*La Promoroace*, identificate pe teritoriul județelor Iași și Vaslui, nu pot fi explicate prin apelativul *promoroacă*, fiindcă depunerea chiciurei nu este un fenomen meteorologic punctual și permanent care să poată, eventual, motiva aceste denumiri de locuri. O particularitate comună celor trei locuri (lângă Satul Nou, com. Scheia, jud. Iași, lângă Movila Răbâiei de pe malul Prutului, la Albița, jud. Vaslui, și în perimetrul municipiului Bârlad – fosta mahala *În Promoroace*, la 1815) este faptul că aici au existat exploatări de silitră (salpetru), în secolele XVII–XVIII. O descriere din preajma anului 1742 a vechii tehnici de obținere a silitrei sugerează motivația toponimelor. Prin fierberea apei de după spălarea

unor pământuri conținând nitrați, pe bețe introduse în mari cazane se depuneau cristale de azotat de sodiu, formând eflorescențe albe sau incolore, comparabile cu niște „promoroace”. Așadar, o metaforă lexicală se află la originea acestor toponime, desemnând, ca și numele *Buda*, *Cenușăria*, foste silitrării.

Existența unui mare număr de locuri numite *Ursoaia* impune reexaminarea unor opinii mai vechi despre frecvența toponimelor cu baza în apelative – presupuse nume de animale – precum *aricioaia*, *corboaia*, *lupoaia* etc. Documentarea istorică și analiza lingvistică indică existența funcției toponimice a sufixului *-oaia* (în afară de funcția derivării motionale lexicale și antroponimice), care poate explica majoritatea toponimelor *Ursoaia* prin numele de persoană *Ursu* și nu prin apelativul *ursoaie*. De asemenea, cercetarea atentă poate stabili care dintre toponimele *Ursoi(ul)* sunt rezultatul unei deformări prin etimologie populară a numelor *Osoi(ul)* și care provin, prin derivare regresivă (ca efect al unui acord în gen cu entopice de tipul *dealul*, *câmpul*) din *Ursoaia*.

◆ Dan Mănucă și Victor Durnea au prezentat simpozionul *Das Regionale in der rumänischen Kultur*, Leipzig, 9–10 octombrie 2003.

◆ Ședința din 26 noiembrie 2003:

◆ Silvia Ciubotaru oferă, în introducerea la comunicarea *Gemenii în medicina populară românească*, date esențiale despre *cultul gemenilor* în comunitățile primitive și în antichitatea greco-romană și celtică. Investiți cu puteri supranaturale, frații gemelari au fascinat toate mitologiile. Temuți sau adulați, ei aveau un loc aparte în vechile societăți și erau puși să acționeze asupra precipitațiilor atmosferice, asupra fertilității ogoarelor și, implicit, asupra prosperității celor din jur. Părinții lor trebuiau să respecte anumite interdicții, dar, în același timp, puteau să asigure reușita unor rituri propitiatoare. Gemenii antagoniști: unul luminos, altul întunecat, unul tinzând spre cer, altul spre pământ, unul bun, altul rău, unul alb, altul negru ș.a.m.d. se află în centrul multor cosmogonii. Îi întâlnim la ciuci, egipteni, indieni, malgași, melanezieni, persani sau slavi. În mitologia românească, *Fârtatul* și *Nefârtatul* zidesc împreună universul; primul este demiurg al sacrului, iar celălalt creează profanul. Inițiați în ritualuri de întemeiere, gemenii au ridicat orașe celebre, ca Roma, Lyon sau Milano. Date fiind virtuțile lor excepționale, era firesc să-i întâlnim pe gemeni în rândul celor mai buni vindecători. În Dacia romanizată erau foarte răspândite culturile gemenilor Machaon și Podalirius (fiii zeului Asklepios), a cabirilor dolicheni, a dioscurilor (Castor și Pollux) și a cavalerilor danubieni. Toți aceștia erau invocați ca taumaturgi, prin formula *pro salute*. Peste acest amalgam de divinități gemelare medicale s-a suprapus adorarea sfinților sirieni Cosma și Damian. Sărbătoarea dedicată acestor frați gemeni se numește *Vrăcevil* și este potrivită pentru tratamentul tuturor bolilor. Numeroase descântece *de lingoare*,

de răul copiilor sau de spăriet, îi invocă pe gemenii doctori *anarghiri* („fără de arginți”) și *agioi iamasikoi* („sfînți doctori”). S-ar părea că aceștia erau buni chirurghi și practicau, printre altele, *chirotetia* (aplicarea mâinilor deasupra locurilor bolnave). În satele noastre se crede că gemenii pot ajuta la vindecarea mai multor maladii, au puterea de a fermeca, descânta și alina. Pe vremea marilor epidemii de ciumă sau de holeră se executa o brazdă în jurul localității amenințate. Reușita ritualului se baza, în mare măsură, pe faptul că doi flăcăi gemeni apăsau pe coarnele plugului. Gemenii, dar mai ales mamele care au copii „de-a gemenea”, pot vindeca luxațiile. Latura magică a acestei metode este secondată de o reală îndemânare a practicantelor. Colaborând între ei, gemenii cu har de tămăduire dat de Dumnezeu pot ameliora „toate neputințele în norod” și pot izgoni „*duhurile cele viclene*” (*Viețile sfinților...*, 1903, vol. III, p. 2–3).

◆ Vlad Cojocaru: Dumitru Loșonți, *Toponime românești care descriu forme de relief*, Cluj-Napoca, Editura Clusium, 2000; Costea Marinoiu, *Toponimia Țării Loviștei*, București, Editura Vestala, 2001.

◆ Ședința din 17 decembrie 2003:

◆ Cristina Florescu, în *Disocieri stilistice ale neologismelor românești în w-, x- și y-*, analizează câteva aspecte lingvistice ale neologismelor românești care au ca inițială literele *w-*, *x-*, *y-*. Se apreciază măsura în care poate fi relevant un studiu lingvistic centrat asupra unor cuvinte care au ca trăsătură comună litera inițială. Elementele semantice analizate se găsesc la granița limbii române. Se caracterizează prin mobilitate lingvistică maximă. Se pot deplasa: 1) dinspre statutul de cuvânt străin spre acela de cuvânt românesc (adaptare gramaticală și semantică); 2) dinspre statutul de termen propriu spre acela de termen comun (adaptare onomasiologică); 3) dinspre arealul enciclopedic spre cel lingvistic (nivel referențial). Prezintă o mobilitate spațială și temporală exponențial crescută față de cea a celorlalte neologisme (statistic vorbind) tocmai datorită inițialelor literale. Au echivalenți (cvasi)perfecti (formal și substanțial) în mai multe limbi europene. Din această cauză, etimologia directă este relativ greu de stabilit. Distribuția lor stilistică (în sens funcțional) are un rol esențial în elucidarea statutului lingvistic al fiecărui cuvânt (cf. și lucrarea Mioarei Avram, *Anglismele în limba română actuală*, 1997). Nu se poate considera un cuvânt ca aparținând limbii române numai în funcție de indicele (elementar și obligatoriu) de adaptare fonetică și morfologică sau de prezența elementului lexical în dicționarele de specialitate (*xilină*, de exemplu, nu apare în nici un dicționar). Ancheta socio-profesională demonstrează că termeni ca: *waldenară* (enzimă), *watsonism* (boală), *wegnograf* (dispozitiv radiologic), *weltmerism* (metodă terapeutică), adaptați fonetic, nu aparțin limbii române, circulă numai în jargonul medicului

specialist român, bun cunoscător al terminologiei franceze corespunzătoare (aceste exemple există în franceză, înregistrate și ca articole de dicționar). Factorul decisiv în stabilirea adaptabilității unui cuvânt neologic la limba română rămâne acela exprimat (cu o formulare diferită), încă de la începuturile noii serii **DLR**, de grupul de lingviști coordonat de Iorgu Iordan: circulația elementului lexical **cel puțin în două** variante stilistice funcționale. De exemplu: *wasserglass* = termen chimic (soluție de silicat de sodiu) utilizat și în stomatologie; *warfarină* = substanță chimică folosită în medicină ca anticoagulant; *xantelasmă* = (acumulare de pete galbene) termen medical intrat în limbajul familiar al pacienților (ca și *xantină*, *xantinurie*, *xantom*, *xenodiagnostic*); *yohimbină* = substanță chimică utilizată ca anestezie și a. Considerațiile statistice generale pentru cuvintele corespunzând fiecărei dintre cele trei litere inițiale sunt făcute și în funcție de: *gradul de adaptare* (lexeme care se plasează la nivele distincte de adaptare: *whisky*, *word*, *wyandot* „rasă de găini”, *water-pruf* înv. „haină de ploaie”); *frecvență* (limbajul medical este cel mai bine reprezentat); *etimologie directă* (cea franceză rămâne ușor dominantă); *etimologie indirectă* (când nu are loc derivarea de la un nume propriu – pentru termeni din chimie sau medicină, ori derivarea de la un nume de localitate – în geologie sau antropologie, de foarte multe ori sunt activate, prin compunere, vechi cuvinte/elemente de compunere grecești; cf. *xeno-fobie*, *-filie*; *xero-dermie*, *-fagie* etc.).

◆ Șerban Axinte: Matei Călinescu, *A citi, a reciti*, Iași, Editura Polirom, 2002; Gabriela Gavril, *Cercul Literar de la Sibiu*, Iași, Editura Universității „Al. I. Cuza”, Iași, 2003.

● Alte comunicări

La Simpozionul Internațional *Das Regionale in der rumänischen Kultur*, organizat de Universitatea din Leipzig, 9–10 octombrie 2003, au reprezentat Institutul de Filologie Română „A. Philippide”:

◆ Victor Durnea, *Specificul oltenesc în literatura română din secolul al XX-lea. De la T. Arghezi la Marin Sorescu. Momentul Radu Gyr*;

◆ Dan Mănuță, *Sursele concepțiilor regionaliste în literatura română*.

În cadrul celui de Al III-lea Colocviu al Catedrei de limbă română de la Facultatea de Litere a Universității din București, cu titlul *Tradiție și inovație în studiul limbii române*, 27–28 noiembrie 2003, au susținut comunicări:

◆ Elena Dănilă, *Vechi și nou în problema raporturilor sintactice în limba română (cu privire specială asupra raportului sintactic de incidență)*;

◆ Veronica Olariu, *Noi contribuții la studiul textelor biblice românești: Biblia de la Sankt Petersburg (1819)*;

♦ Mioara Săcrieru-Dragomir, *Raportul dintre normă și inovație în Hronograf den începutul lumii. În jurul cuvintelor „paine” și „avânt”*.

♦ Stelian Dumistrăcel: *Discursul jurnalistic din perspectiva „receptorului”*, la sesiunea științifică „Învățământul jurnalistic, azi”, organizată în cadrul Zilelor Universității „Al. I. Cuza”, 1 noiembrie 2003; în colaborare cu Doina Hreapcă: *Semnificația paralelismelor frazeologice romanice nord- și sud-dunărene* (în colaborare), la Al VII-lea Congres al Spiritualității Românești, Alba-Iulia, 28–30 noiembrie 2003.

♦ Șerban Axinte a prezentat romanul *Ce se știe despre ursul panda* de Florin Lăzărescu, pe data de 17 octombrie, la Muzeul Literaturii Române (Casa Dosoftei) și volumul *Bunicul s-a întors la franceză* de Bogdan Suceavă, pe 19 decembrie, în cadrul Serilor „Timpul”.

♦ Dan Mănuță a prezentat: la „Salonul internațional de carte românească”, ediția a XII-a, Iași, 21 octombrie, volumul *Esența ființei. Miteme și simboluri existențiale eminesciene* de Mihai Cimpoi; la „Salonul de carte”, Vaslui, ediția a XV-a, cartea *Odiseea cuvântului. Prolegomene la o hermeneutică a textului sacru* de Doru Scărlătescu.

LA ANIVERSARE

LUCIA CIREȘ

N-a fost nici timpul, nici locul potrivit pentru cântece de leagăn în acel 20 decembrie când s-a născut Lucia Cireș. Iarna anului 1943, a sângerosului război, și Basarabia pătimirii noastre nu-i dădeau prea multe șanse în lupta vieții. Dar ursitoarele i-au fost favorabile. În casa preotului refugiat în Transilvania, tatăl său, a fost îndrumată pe calea cunoașterii binelui, a frumosului și, mai cu seamă, către dragostea de neam și de țară. De aici a păstrat amintirea unor eresuri, cântece, colinde și sentințe pe care avea să le cerceteze mai târziu.

Primul pas în știință l-a constituit participarea la redactarea *Dicționarului literaturii române de la origini până la 1900*, volum recompensat cu premiul „Timotei Cipariu” al Academiei Române. A fost o inițiere în migăloasa muncă de fișare și de ordonare a datelor esențiale pentru biografia unei personalități sau pentru profilul unei specii literar-folclorice. Al doilea pas a fost cel al specializării în domeniile etnografiei și folclorului. Meseria de etnolog, însă, nu se învață numai din cărți, la adăpostul zidurilor unei biblioteci. Ea presupune anchete de teren lungi și obositoare, apropierea de lumea frământată și prea puțin bucolică a satului tradițional. Pentru a ajunge

la lucrări de interes național, Lucia Cireș a înregistrat texte folclorice pe benzi de magnetofon și a adunat răspunsuri pentru *Chestionarul folcloric și etnografic general*, din 150 de localități. Toate acestea au contribuit la îmbogățirea substanțială a *Arhivei de Folclor a Moldovei și Bucovinei*, fondată în 1970, în cadrul Institutului de Filologie Română „Alexandru Philippide” al Academiei Române. Și-a format astfel acea bază de date izvorâtă din cele mai autentice și mai valoroase vetre folclorice de care are nevoie un etnolog, și care, așa cum sublinia Ernest Bernea, „... îl pune pe cercetător în situația de a-și controla afirmațiile și de a fi răspunzător de tot ceea ce construiește”. Lucrările care au fost realizate în consecință, *Descânțete din Moldova* (cercetare monografică, *Caietele Arhivei de Folclor*, II, Iași, 1982, în colaborare cu Lucia Berdan) și, mai cu seamă, *Colinde din Moldova*, numărul V al aceleiași serii, 1984, s-au bucurat de un real interes în lumea științifică, fiind citate ori de câte ori se făceau referiri la aceste importante categorii ale folclorului românesc. Sfera complexă și captivantă a colindatului de la sărbătorile de iarnă a determinat-o pe cercetătoarea ieșeană să realizeze o teză de doctorat cu acest subiect și mai multe articole în care se deslușesc fațetele puțin abordate sau chiar necunoscute ale datinii augurale.

Revenind la locurile de baștină, Lucia Cireș s-a angajat în numeroase colaborări cu Academia de Științe din Chișinău. Constanta preocupare pentru aspectele culturii populare basarabene se poate observa în frecvențele intervenții în diferite debateri de profil, printre care: *Argumente de antropologie culturală în definirea identității basarabene*, în volumul *Basarabia – dilemele identității* (Iași, 2001) și *Cultura de profunzime la românii din Basarabia de sud (Studiu de caz)*, în *Limba și literatura română în spațiul etnocultural dacoromânesc și în diaspora*, volum apărut la editura Trinitas în anul 2003.

Departate de a rămâne închistată în tiparele rigide ale savantului izolat în turnul său de fildeș, Lucia Cireș s-a implicat în popularizarea prin mass-media a celor mai interesante probleme etnologice, fiind colaborator permanent la Studioul Teritorial de Radio-Iași al Societății Române de Radiodifuziune. De asemenea, începând din anul 1997, a susținut cursuri, lucrări practice și seminarii cu participarea studenților de la Facultatea de Litere, de la Facultatea de Geografie–Geologie și de la Facultatea de Teologie, secția Teologie–Litere, ale Universității „Al. I. Cuza” Iași. Tematica abordată, *Stilistica motivelor biblice în folclor* sau *Folclorul obiceiurilor*, a contribuit la diversificarea cunoștințelor acestora dincolo de granițele interdisciplinare. Concomitent cu atâtea participări la viața intelectuală a

Iașilor, Lucia Cireș urmărește, în mod constant, desăvârșirea unui studiu monografic asupra zonei folclorice Tecuci.

În pragul frumoasei vârste a limpezirilor de sine, îi urăm cercetătorului principal gr. I dr. Lucia Cireș sănătate, putere de muncă și bucuria marilor realizări în profesia pe care o ilustrează cu real talent și competență.

Silvia CIUBOTARU

STĂNUȚA CREȚU

Născută în zodia Balanței, în ultima zi (21 octombrie 1943) a acestei zodii ce se învecinează cu aceea a Scorpionului, Stănuța Crețu a atins pe nebăgate de seamă o vârstă la care nu mi-o reprezint. Pentru mine, imaginea ei rămâne cea din studenție, când brăileanca – Brăila, orașul cu cele mai frumoase fete – din grupa cea mai cu moț își purta, cu finețe, introvertirile printre noi, cei mai mulți dedați exteriorității. Nu părea că vrea să atragă atenția. Îmbrăcată elegant, cu gust, fiica lui Gheorghe Tudor, muncitor, și a Anastasiei, casnică, trăia adeseori retrasă în lumea ei de gânduri pe care nu ținea, oricui și oricând, să le împărtășească. Discreția în care se învăluia, cu un aer melancolic și cu un surâs afabil, ce te și atrăgea, te și ținea departe, ascundea o mândrie care, în clipele de imprevizibilă supărare, exploda în neverosimile accese de, să zic așa, temperament.

A absolvit Facultatea de Filologie a Universității „Al. I. Cuza” în vara lui 1966, an în care, în urma repartiției ministeriale, a fost încadrată la Centrul de Lingvistică, Istorie literară și Folclor din Iași. A urcat, potrivit canonului (obstrucționist... al unor vremuri), treptele în ierarhia profesională, devenind, în 1999, cercetător științific principal gr. I. În iunie 1989, obținuse titlul de doctor în filologie. Și astfel, anii au trecut...

Ne mai vedem, căci Institutul încă există, și n-aș putea spune că astăzi ea e mult mai lesne de descifrat. Dincolo de politețea pe care, cu un exersat *usage du monde*, o manifestă, colega noastră pare și acum că anevoie s-ar sustrage din claustru-i de îngândurări. Nu-i ușor să-ți dai seama cât anume investește Stela, cum îi spun cei apropiați, în relațiile cu cei din jur – egoismul, dacă o fi și așa ceva, nu-i neapărat cuantificabil –, în schimb, dacă știi să-i câștigi încrederea, poți lesne întrezări temele ce-i înfrumusețează viața – Irina (vocabulă de haiku *maternel*), florile, pictura, muzica. Și arta scrisului, firește ...

Sub orizontul unui estetism răsfrânt într-un halou de nuanțe, Stănuța Crețu se consacră, prea rar, din păcate, câte unui ceremonial analitic. Explorările critice pe care le săvârșește, deloc la voia întâmplării, poartă aceeași și aceeași marcă de distincție și rafinament. Cu o reflexivitate

cultivată într-un prelung exercițiu al interiorizării, exegeta se simte în largul ei atunci când se confruntă cu poezia. Are antene pentru a desluși în filigran, detectează, cu un auz atent, murmurul unor sensuri, iscodește esențele ascunse din care poate deduce formula unui autor. O atrag „semnele misterului”, „scenariile” mitico-ritualice, fiorul aceluși lirism ce irigă o plurivalență a simbolurilor. O ispitesc provocările dificile – Eminescu, Ion Barbu, Mircea Eliade. Și, cu deosebire, regatul de misterioase fulgurații al fantasticului... Dar, la început, a fost **Dicționarul...** pe numele lui întreg, **Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900** (1979), pentru care Stănuța și coechipierii au primit, în 1981, premiul Academiei. Autori de toate calibrele (140 la număr) au prins contur sub condeiul ei – Grigore Alexandrescu, Dimitrie Bolintineanu, Al. Macedonski, Duiliu Zamfirescu, dar și I. Catina, V. Cârlova, Traian Demetrescu, Al. Depărățeanu, Al. Hrisoverghi, Barbu Paris Mumuleanu, Ștefan Petică, Daniil Scavinschi, Al. Sihleanu, Iancu Văcărescu și încă mulți alții. Se adaugă redactările pentru **Dicționarul literaturii române de la 1900 la 1950 (A-B)**, cel cu blestemată soartă, precum și pentru globalizantul **Dicționar general al literaturii române** – Tudor Arghezi, Ștefan Bezdechi, Vasile Bogrea, H. Bonciu, D. Iacobescu, Mihail Celarianu ș.a. Câteva volume de istorie literară, sub semnătură proprie, s-ar fi putut alcătui din această suită de medalioane.

În publicistică, Stănuța Crețu nu e, decât arareori, prezentă. Și-a înfrânt, totuși, reticența, colaborând cu studii, cronici și recenzii la „Anuar de lingvistică și istorie literară”. Alte texte critice, cu nerv eseistic, i-au apărut, în afară de același „Anuar” (1985-1987, 1994-1995, 1999-2001, 2002-2003), în „Iașul literar”, în „Cronica” (1981, 1983), în „Dialogue. Revue d’Études Roumaines et des Traditions Orales Méditerranéennes” (Montpellier, 1982), „Revista noastră” (1989), „Echidistanțe” (1995), „Analele Științifice ale Universității «Al. I. Cuza»” (2003). Se adaugă numeroasele comunicări științifice, de o certă ținută. Dominanta acestor contribuții reiese chiar din titlurile pe care le-am înșiruit – *fantasticul în literatura noastră*. De altfel, și teza de doctorat a Stănuței Crețu se ocupă de **Proza fantastică românească**. Un teritoriu pe care hermeneuții nu l-au explorat cât s-ar fi convenit, în lucrări de sinteză. Cu lecturi selecte și cu o suplă intuiție, autoarea pătrunde lucid în spațiile de dincolo de real, în căutarea acelor semne ce mărturisesc o experiență inițiativă, impulsionată de tensiunea către un absolut iradiind în zona greu accesibilă a „tainei”. De la Eminescu, proiectându-și eul dedublat sub zările visului, până la un Cezar Petrescu, captivat de fenomenul invaziei straniului în real, sau Mircea Eliade, cu viziunea obsesivă a sacrului camuflat în profan, trecând prin „parabola creștină” a lui Gala Galaction, „fantasticul

ontologic sadovenian” ș.a.m.d., interpretările urmăresc să surprindă, în meandrele... imaginarului, acea poetică a sugestiei ce acompaniază orice glissando dintr-un tărâm într-altul. Sursa folclorică e întrucâtva privilegiată față de aceea livrescă, valorile ce țin de mitic și de fabulos fiind miza predilectă a acestui studiu care, cu virtuți analitice și o mlădioasă expresie, își propune să releve trăsăturile de originalitate ale fantasticului românesc. Ar fi putut fi sau, de ce nu, ar putea să devină o carte de referință.

Florin FAIFER

IN MEMORIAM

70 DE ANI DE LA MOARTEA LUI A. PHILIPPIDE

Întemeietor al Școlii lingvistice ieșene, Alexandru I. Philippide (1 mai 1859–12 august 1933) a fost unul din cei mai mari învățați pe care i-a avut poporul român. Cunoștințele sale vaste nu numai în domeniul lingvisticii, ci și în cel al istoriei, al filologiei clasice, al filozofiei și al istoriei culturii, au produs o puternică impresie asupra tuturor contemporanilor. Savantul era dotat cu o inteligență și cu o putere de muncă ieșite din comun. Spiritul critic și polemic l-au făcut temut. În tot ce a scris, a dat dovadă de o mare probitate științifică, de rigoare, precizie, acribie, fiind neiertător cu impostura, pseudoștiința, superficialitatea. Încă din timpul vieții, devenise o personalitate științifică „legendară”, cum spunea cunoscutul germanist Karl Kurt Klein, care a fost un timp, de asemenea, profesor al Universității din Iași.

După studiile liceale în orașul natal Bârlad, după cele universitare la Iași și după o perioadă de specializare la Halle a.d. Saale, A. Philippide a devenit, în 1893, profesor la Facultatea de Litere a Universității din Iași, profesiune pe care a onorat-o până la sfârșitul vieții. Dintre datele memorabile ale vieții sale, menționăm alegerea sa ca membru al Academiei Române în 1900 și participarea, ca membru fondator și „mentor din umbră”, cum s-a spus, la apariția revistei ieșene „Viața românească”.

În activitatea la catedră și în lucrările sale științifice, A. Philippide s-a manifestat ca un reprezentant tipic al Școlii neogramatice, printre ai cărei corifei trebuie socotit nu numai în țară, ci și peste hotare. În comparație cu lingviștii străini care i-au servit drept model, el vine cu numeroase puncte de vedere noi, cu idei și chiar teorii originale, care justifică aprecierea de mai înainte. Interesul lui A. Philippide pentru problemele teoretice se reflectă în *Istoria limbii române. I. Principii de istoria limbii*, în cursul de *Introducere în știința limbii*, precum și în cel intitulat *Fiziologia sunetelor*. Aceste cursuri au fost predate ani de-a rândul studenților de la Facultatea de Litere din Iași, alături de cursul despre *Originea românilor*. Philippide este creatorul unei teorii originale asupra limbajului, care a fost dezvoltată și completată cu noi

aspecte esențiale de cel mai fidel, dar totodată și cel mai original elev al său, G. Ivănescu.

În epoca în care a trăit A. Philippide, lingvistica românească avea de rezolvat două mari sarcini fundamentale: marele dicționar tezaur, istoric, popular și etimologic al limbii române și gramatica istorică sau istoria limbii române de la origini până astăzi. În ambele domenii, A. Philippide a adus contribuții esențiale. Astfel, între anii 1898–1906, el a lucrat intens la realizarea *Dicționarului limbii române* al Academiei (*DA*), adunând un imens material lexical, împreună cu câțiva elevi ai săi, deveniți colaboratori ai Dicționarului. Din acest material, A. Philippide a redactat cuvintele care încep cu literele *A–D*, întrunind un număr de aproximativ 12000 de pagini *in folio*. Acest imens manuscris se află acum în Biblioteca Filialei Iași a Academiei Române. Cuprinzând nenumărate contribuții științifice originale, această operă unică ar merita să fie publicată, spre a deveni o lucrare de referință pentru viitoarele generații de lexicologi și lexicografi ai limbii române. Din motive asupra cărora nu credem că trebuie să insistăm acum, Philippide a fost nevoit să întrerupă lucrul la Dicționar.

Celui de al doilea obiectiv al lingvisticii istorice românești, anume istoria limbii române, i-a dedicat A. Philippide cea mai mare parte a activității sale științifice. Noua operă, *Originea românilor*, a fost orientată spre rezolvarea chestiunii fundamentale a culturii noastre: formarea limbii și a poporului român. Primul volum, cu subtitlul *Ce spun izvoarele istorice*, se ocupă de știrile referitoare la originea românilor și probează însușirile cu totul remarcabile de istoric ale lui A. Philippide, fapt adesea neglijat în istoriografia românească. Sunt analizate aici critic operele istoricilor și scriitorilor antici Herodot, Polybius, Appianus, Strabon, Ptolemaeus și Cassius Dio, insistându-se asupra acelor capitole și paragrafe din scrierile acestora în care se găsesc referiri la Dacia și la partea de nord a Peninsulei Balcanice. De remarcat este faptul că în acest prim volum din *Originea românilor* se găsesc texte întinse din operele unor istorici care până la Philippide nu fuseseră niciodată traduși în limba română. Totodată, autorul întreprinde și un studiu amănunțit al inscripțiilor latine din Peninsula Balcanică și din Dacia, acordând o atenție specială scrierii *De aedificiis* a lui Procopius, dar și altor surse (*Corpus Inscriptionum Latinarum*). Demnă de remarcat este și istoria critică a principalelor (și numeroaselor) teorii și opinii referitoare la originea românilor, formulate din evul mediu și până la începutul secolului al XX-lea.

În volumul al II-lea, partea I, subintitulată *Ce spune limba română*, se prezintă amănunțit istoria sunetelor limbii române, care este, până astăzi, cea mai completă și mai precisă abordare a domeniului. De asemenea, este realizată și o gramatică istorică, dar numai a dialectelor sud-dunărene. Folosind metoda comparativ-istorică a indoeuropeiștilor, Philippide reconstituie cea mai veche fază din istoria limbii române, pe care o

denumeste, în spiritul lingvisticii comparative indoeuropene, faza *românei primitive* (sau *comune*). În această fază, viitoarea limbă română era doar un dialect al latinei populare. Philippide depune un mare efort în stabilirea raporturilor interdialectale românești în faza inițială de existență a limbii române, schițând, totodată, cadrul amplu de desfacere a limbii române în cele patru ramuri principale: ramura daco-română, cea macedoromână sau aromână, cea meglenoromână și cea istroromână. În acest scop, sunt puse la contribuție datele oferite de primul atlas lingvistic al teritoriului dacoromân, realizat de G. Weigand, precum și numeroase alte materiale dialectale nord și sud-dunărene.

Deoarece româna prezintă unele afinități lexicale remarcabile cu albaneza, A. Philippide a dedicat partea a II-a a volumului al II-lea din *Originea românilor* (subintitulată *Ce spune limba albaneză*) problemei spinoase a raporturilor lingvistice româno-albaneze și a rolului lor în elucidarea originii românilor. Cele mai multe din rezultatele obținute în această parte a cărții își mențin până astăzi valabilitatea. Numeroasele lucrări scrise între timp asupra chestiunii conțin destul de puține fapte noi sau interpretări demne de reținut. Concepția lui Philippide privind natura relațiilor dintre cele două limbi este astăzi general acceptată. Asemănările lingvistice româno-albaneze, spune Philippide, nu se datoresc unor împrumuturi pe care strămoșii românilor le-ar fi făcut altădată din limba strămoșilor albanezilor, dar nici de către strămoșii albanezilor din limba vorbită de strămoșii noștri, ci, în fiecare din cele două limbi, elementele comune au rămas din substratul lingvistic antic: în română din substratul lingvistic preroman, traco-daco-moesic, iar în albaneză din limba illyro-pannonă, care a fost o limbă indoeuropeană independentă.

Ne vom referi, în continuare, numai la problema controversată a locului de etnogeneză a românilor. În concepția lui A. Philippide, teritoriul pe care s-au constituit poporul român și limba sa cuprindea, după anul 268 e.n., numai provinciile romane de la sudul Dunării: Pannonia Inferior, Moesia Superior, Moesia Inferior și Dardania, cu excluderea provinciei Dacia Traiana. Această concluzie a fost de mai multe ori ținta unor atacuri, mai ales din partea unor diletanți. Ea decurgea însă din materialul lingvistic și istoric studiat de A. Philippide fără ură și fără părtinire. Pe vremea redactării lucrării, printre sursele folosite, nu existau cele oferite de arheologie și numismatică, discipline ale căror rezultate din ultimele 3–4 decenii au schimbat definitiv concluziile privitoare la părăsirea de către întreaga populație romană a Daciei pe vremea împăratului Gallienus. Pe de altă parte, lingvistica romanică a ajuns între timp la alte rezultate privitoare la cronologia relativă a unor fenomene fonetice, cum ar fi africativizarea consoanelor din latina populară *c + e, i* și *g + e, i* (a treia africativizare). Cronologia pe care romaniștii o atribuiau acestui fenomen (care numai aparent ar fi lipsit de importanță pentru tema în

discuție) constituia pentru Philippide al doilea argument de bază, de natură lingvistică de această dată, în sprijinul teoriei sale.

De altfel, Philippide însuși nu este atât de categoric atunci când se referă la continuitatea sau discontinuitatea populației romane la nordul Dunării. Destul de nuanțat în gândire, el admite, de pildă, că această populație „se redusese la mici resturi”, după ce majoritatea „emigrase în mare parte de-a dreapta Dunării”. „Aceste resturi”, continuă Philippide, „sunt acele despre care spune proverbul că «apa trece și pietrele rămân»”. Și mai departe: „... putem fi siguri că printre locuitorii acelor teritorii românești actuale, care corespund teritoriilor unde s-a înjghebat românimea întâiași dată [autorul se referă la provincia Dacia Traiană], trebuie să se fi găsit români, care neam de neamul lor trăiesc acolo, unde azi se găsesc, încă de pe vremea pietrei necioplite. Câte n-au trecut peste dâșii!...”. Dar și pe teritoriul aflat în afara granițelor Daciei traiane, „pe întregul teritoriu românesc actual”, continuă Philippide, „se găsesc sigur locuitori de aceia, care n-au fost romanizați, ci numai românizați, și care trăiesc acolo, unde astăzi se găsesc, de când lumea” (*OR*, I, p. 658–659).

De-a lungul celor 40 de ani de activitate la catedră, A. Philippide a format numeroși elevi, dintre care unii au ajuns învățați cunoscuți în țară și peste hotare. Ei sunt principalii reprezentanți ai Școlii lingvistice ieșene: G. Ghibănescu, V. Bogrea, G. Pascu, I. Iordan, C. Gălușcă, T. Hotnog, I. N. Popovici, I. Șiadbei, D. Găzdaru, Gr. Scorpan, H. Mihăescu, G. Ivănescu.

Cinstind memoria marelui înaintaș, Institutul de Filologie Română „A. Philippide” revendică o tradiție și onorează un nume.

Vasile ARVINTE

ION A. FLOREA

S-a împlinit, pe 12 octombrie, un an de la trecerea la cele cerești a distinsului om de știință, pedagog dăruit și atent coleg – cercetător științific principal gradul I dr. Ion A. Florea. Un an în care amintirile au avut timp să se așeze, iar regretul pierderii să dobândească conturul clar al unei constatări lapidare: Ion A. Florea *este...* căci altfel nu se poate. Și asta deoarece dispariția sa fizică nu a făcut decât să amplifice, în memoria prietenilor, prezența spirituală a celui care, prin caracterul său echilibrat, a știut să mențină și să promoveze o atmosferă de colegialitate atât în cadrul Institutului de Filologie Română „A. Philippide”, unde era membru al colectivului de dialectologie din anul 1967, cât și între acest Institut, al cărui secretar științific a fost nu mai puțin de 18 ani (1984-2002), și celelalte centre de cercetare din țară și chiar din străinătate.

Gândurile de față sunt provocate în mod special de amintirile legate de latura profund umană a relației cu cel comemorat, în ciuda faptului că timpul

petrecut împreună nu a depășit cu mult doi ani și jumătate, timp infim (astăzi aş putea spune, din perspectiva nedreptei pierderi, chiar «infirm») pentru a-mi da seama pe deplin de calitățile profesionale și morale care alcătuiau universul lăuntric al atât de discretului coleg de birou. Regretul pierderii este cu atât mai mare, cu cât de-abia după ce nu a mai fost am reușit să intuiesc, cu durere în suflet, dimensiunea potențialului pedagogic pe care personalitatea sa îl deținea și a cărei valorizare (sunt convins de aceasta) ar fi dus la rezultate durabile în direcția familiarizării cu realitatea cercetării științifice a tinerilor recent ajunși în cadrul institutului. Acest regret vine și din conștientizarea tardivă a faptului că Ion A. Florea era un om care se lăsa cu greu descoperit, în ciuda afabilității sale proverbiale. Cu mult tact reușea să-și drămuiască (din aceeași perspectivă a iremediabilei pierderi, aş putea spune, mâhnit, chiar «cu zgârcenie») concretizarea potențialului intelectual și afectiv, dezvăluind, cu fiecare zi, noi și noi pliuri ale personalității sale, unele mai captivante decât altele, fie ele de ordin intelectual, profesional sau de natură afectivă, colegială. Cu un ușor zâmbet melancolic, cei care l-au cunoscut nu pot să nu-și amintească de inepuizabila sursă de vorbe de duh (pentru că astfel erau acestea, și nici pe departe simple bancuri, cum puteam fi tentați la prima vedere să le considerăm), forjate cu agerimea caracterului său pe mai toate situațiile informale, colocviale, dar (cu atât mai apreciate în acest caz) și pe cele formale, academice la care lua parte. Acesta a și fost unul dintre motivele pentru care era apreciat în lumea academică românească și nu numai, calitățile sale de «bon viveur» (cu tot ce implică această sintagmă) fiindu-i recunoscute pretutindeni. Nu de puține ori l-am auzit vorbind cu o sinceră și caldă prietenie despre colegii de breaslă din Cluj, Timișoara sau București; fiecare deplasare la vreo conferință în respectivele centre academice era pregătită cu minuțiozitatea unei întâlniri de suflet. Sintetizând cu o altă vorbă de duh, pot spune că Ion A. Florea a știut ca peste tot pe unde l-au purtat pașii, de la congresele și simpozioanele internaționale și până prin satele de munte cutreierate în nenumăratele și istovitoare anchete dialectale, «să lase loc de bună ziua»! Edificatoare în acest sens sunt numeroasele felicitări primite anual cu diverse ocazii (urări care nu au conținut să sosească chiar și după trecerea sa dincolo de pragul eternității, ca o împotrivire a prietenilor la străina-i tăcere), de la oamenii simpli întâlniți «pe teren», și pe care i-a apreciat pentru, după cum mereu îmi spunea, ancestralul bun simț păstrat la acea vreme (anii '70 ai secolului trecut) încă într-o formă originară.

Spuneam că aceste gânduri au fost provocate mai ales de calitatea de coleg atent cu cei din jur a regretatului Ion A. Florea, dimensiunea științifică a personalității sale urmând să fie evidențiată, în alt context, de cei care au

rămas după el. Cu toate acestea, nu pot să nu amintesc faptul că, printre altele, s-a ostenit, până în ultimele clipe ale vieții, pentru editarea *Noului Atlas lingvistic român pe regiuni. Moldova și Bucovina*, de care și-a legat numele în primul rând ca autor, dar, în ultimul timp, și ca organizator al unui proiect cu valoare de premieră națională, și anume, realizarea, în colaborare, a unui program care să permită editarea asistată de calculator a acestui important tezaur al limbii române.

Nu a ezitat nici când își petrecea ultimele clipe să mă cheme și să-mi destăinuie unele lucruri de ordin profesional, pe care, într-o firească metamorfoză a răgazului terestru îngăduit omului (și nu una moromețiană, cum, din păcate, s-a dovedit a fi), urma, probabil, să mi le împărtășească în cu totul alte condiții. Și, în plus, o altă dovadă a faptului că nu era pregătit pentru un asemenea final o constituie miile de fișe îndelung trudite și care au rămas așezate într-o ordine extrem de bine gândită, respectivele fișe nemaiputând, din păcate, servi scopului pentru care au fost adunate, acesta fiind pentru totdeauna pierdut în memoria timpului.

În ciuda acestei iremediabile pierderi în plan științific, suntem convinși că *omul* Ion A. Florea nu va avea aceeași soartă (cel puțin atâta timp cât vor mai trăi cei ce l-au cunoscut îndeaproape), rămânând mereu viu în gândurile noastre.

Florin-Teodor OLARIU

LUCIA BERDAN

S-a stins din viață, răpusă de o boală necruțătoare, dr. **Lucia Berdan** (30.VII.1942–11.XII.2003), cercetător științific pr. I. Absolventă, în 1965, a Facultății de Filologie de la Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași, a fost încadrată în același an la Institutul de Filologie „A. Philippide”, în colectivul de istorie literară și folclor. A redactat articole pentru *Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900* (1979), *Dicționarul general al literaturii române* (aflat sub tipar). A publicat *Descânțete din Moldova. Texte inedite. Cercetare monografică* (1982), în seria „Caietele Arhivei de Folclor”, II (în colaborare cu Lucia Cireș), *Balade din Moldova. Cercetare monografică*, în „Caietele Arhivei de Folclor”, VI (1986).

Pasiunea pentru etnologie se regăsește și în volumele de autor elaborate de-a lungul timpului: *Fetele destinului. Incursiune în etnologia românească a riturilor de trecere* (1999), *Totemism românesc. Structuri mitice arhetipale în obiceiuri, ceremonialuri, credințe, basme* (2001), *Mitologia cuvintelor* (2003), *Cântecul popular epic eroic din Moldova* (2003). A tradus cărți esențiale din literatura de specialitate de limba franceză. Prin trecerea spre o altă poartă a destinului, Lucia Berdan se supune unui rit al eternei neînțarceri, ca supremă jertfă pentru a înțelege taina...

MAGDALENA VULPE

Ne-a părăsit Magdalena Vulpe (14.IV.1936 – 13.IX.2003), cercetător științific principal la Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Alexandru Rosetti” al Academiei Române, o adevărată doamnă a dialectologiei românești, fiică a Liei Pușcariu-Manoilescu și nepoată a lui Sextil Pușcariu, ce s-a dedicat, cu cinste, profesiei marelui său înaintaș. În ultimii ani, a fost profesoară la Facultatea de Filologie a Universității din Ploiești.

Numele strălucitei noastre colege rămâne pilduitor asociat cu operele de referință pe care le reprezintă, în primul rând, teza sa de doctorat, *Subordonarea în frază în dacoromâna vorbită* (publicată în 1980), ca și *textele dialectale* și *glosarele regionale* pentru Oltenia, Muntenia și zona „Porțile de Fier”, la realizarea cărora a contribuit. Li se adaugă colaborarea la cele trei volume apărute până acum din *Atlasul lingvistic român, pe regiuni. Muntenia și Dobrogea*, o lucrare pentru care a fost distinsă, post-mortem, cu premiul „Timotei Cipariu” al Academiei Române.

Lingvist cu o temeinică instrucție pluridisciplinară, persoană de aleasă educație și cultură, Magdalena Vulpe ne-a fost o colegă apropiată: păstrăm încă de la ea modelele fișelor de anchetă din programul „Arhivei fonogramice a limbii române” oferite în 1967, când la Iași au început înregistrările pentru graiurile localităților din rețeaua atlasului consacrat Moldovei și Bucovinei; a recenzat, cu note și aprecieri reflectând un înalt profesionalism, primul nostru volum de texte de profil, pe care l-am publicat în 1993. Referitor la același domeniu am avut cu „Manina” o ultimă discuție, la sesiunea Academiei Române, din martie 2003, dedicată temei *Unitatea limbii române cu privire specială la Basarabia și Bucovina*.

Îi vom păstra o vie și luminoasă amintire.

Departamentul de Dialectologie

VARIA

♦ Cărți donate institutului: Prof. Dr. Dr. H. C. Rudolf Windisch, de la Universitatea din Rostock (Germania), a donat Institutului de Filologie Română „A. Philippide” următoarele volume, apărute sub egida Institutului de Romanistică: Anett Heil, *Grammatische Reduktion in Frankokreolsprachen und Plansprachen* (2); Karin Weise, *Kontrastive Textanalyse zu einigen Vergangenheitstempora des Portugiesischen und des Deutschen* (4); Huldrych Thomann, *Positionen zur Freiheit des Geistes und zum Individuum im Werk von Paul Valéry* (5); Hardarik Blühdorn, Jürgen Schmidt-Radefeldt (Hrsg.), *Die kleineren Wortarten im Sprachvergleich Deutsch-Portugiesisch* 7); *Europäische Sprachen im Kontakt* (heft 2-1996); *Sprache und Medien im Fremdsprachenunterricht* (heft 3-1997); *Aktuelle Probleme der gegenwärtigen Linguistik. Schriftlinguistik-Lexikologie-Textlinguistik* (heft 10-2000); *Rumänisch und Romanisch. Festschrift zum 60.Geburstag von Prof. Dr. Phil. Habil. Rudolf Windisch*

(heft 13-2003). • Prof. Dr. Klaus Bochmann, directorul Institutului de Romanistică de la Universitatea din Leipzig (Germania), a donat Institutului de Filologie Română „A. Philippide” următoarele volume: *OBST (Osnabrücker Beiträge zur Sprachtheorie)*, nr. 45/1991; „*Plurilingua*” (Methodologie der Konflikt-linguistik), Asgard, 2003.

♦ La 1 octombrie 2003, cercet. șt. pr. gr. II dr. Lucia Cifor a ocupat, prin concurs, un post de conferențiar la Catedra de literatură comparată, Facultatea de Litere a Universității „Al. I. Cuza” din Iași.

♦ La aceeași dată, cercet. șt. pr. gr. I dr. Mircea Ciubotaru a ocupat, prin concurs, un post de profesor la Catedra de lingvistică generală și limbă română, Facultatea de Litere a Universității „Al. I. Cuza” din Iași, păstrând jumătate de normă la Institut.

♦ Cercet. șt. gr. III dr. Vlad Cojocaru a susținut, la data de 15 octombrie 2003, concursul pentru ocuparea postului de cercet. șt. gr. II în cadrul Departamentului de toponimie.

♦ De la 1 noiembrie 2003, prof. univ. dr. Ion H. Ciubotaru de la Facultatea de Litere a Universității „Al. I. Cuza” din Iași, a revenit, ca cercet. șt. pr. gr. I, cu jumătate de normă, la Institut.

♦ În 18 decembrie 2003, Luminița Botoșineanu a susținut teza de doctorat *Graiul de pe cursul superior al Someșului Mare* și concursul (15 decembrie) pentru postul de cercet. pr. III, la Departamentul de dialectologie.

♦ Pe data de 19 decembrie 2003 Amalia Voicu a susținut concursul de ocupare a postului de cercetător științific, la Departamentul de istorie literară.

♦ Dan Mănuță a fost membru în juriul de acordarea premiilor la „Salonul internațional de carte românească”, Iași, 20-22 octombrie 2003.

♦ Dan Mănuță a participat la festivitatea de deschidere a „Salonului de carte”, Vaslui, ediția a XV-a, din 5-7 decembrie, cu o expunere asupra istoriei și activității Institutului de Filologie Română „A. Philippide”. În acest cadru a avut loc și o întâlnire de lucru cu acad. Eugen Simion, președintele Academiei Române, și cu acad. Marius Sala, directorul Institutului de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”. Pe 13 decembrie, la ședința Secției de Filologie și Literatură a Academiei Române, prezidată de acad. Eugen Simion, a fost analizată activitatea Institutului de Filologie Română „A. Philippide” pe anul 2003 și au fost aprobate proiectele de cercetare pentru anul 2004.

♦ În perioada 15 octombrie – 15 noiembrie, Daniela Butnaru a beneficiat de o bursă pentru un stagiu la Centrul Cultural „Saint-Exupéry” din Reims (Franța) în cadrul festivalului de artă numerică „Chemins numériques # 2”.

♦ Florin-Teodor Olariu a obținut, în urma examenului organizat de Goethe Institut Inter Nationes și susținut la Goethe Zentrum din Iași, atestatul de limbă germană *Zertifikat Deutsch*.

Redacția: Mircea Ciubotaru, Gabriela Haja, Ofelia Ichim

**INSTITUTUL DE FILOLOGIE ROMÂNĂ „A. PHILIPPIDE” • STRADA
TH. CODRESCU, NR. 2 • IAȘI • 700479 • TELEFON: 0040232267597
ISSN 1582-5019**